

A KINEVEZÉS.

ÚGY RIADT föl álmából Juhászné, mintha megfogta volna valaki a vállát. Föül, körülnézett. Nem lepte meg, hogy egyedül találja magát — hosszú évek óta él özvegyi sorban — mégis, mintha álma folytatásaként, valaki noszogatta volna a fölkelésre.

Alig pirkadt még, csak épen hogy a bútorok kissé elébb léptek a sarkok homályából, mégsem volt nyugta az ágyban. Dolga nem akadt még, semmi tennivaló a korai órán, mégis öltözködött. Türelmetlenül fűzőgette durva falusi cipőjét, türelmetlenül bujt szoknyájába, sietve, mintha üzné valaki. Kapkodó, ideges ujjakkal gombolgatta be elől a réklit s a haját is csak úgy tükör nélkül tűzte kemény kontyba.

Hová is sietett? mi volt olyan sürgős? Meg nem tudta volna mondani. De valami hajtotta át a másik szobába. János még aludt ilyenkor, nem is beszélgetni indult, az álmát meglopni, rámosolyogni anyás szerelemmel, kutatni arcában, csakugyan nyugodt-e, ahogy nappal előtte mutatja?

Nem is tudta, miért akarja meglesni, csak egy nyugtalan hang hajszolta befelé. Nesztelen léptei nem ébreszthették föl, óvatos keze is ügyelt a kilincsre, aggódón a fejét ahogy bedugta az ajtó szűk nyílásán, elrémült szemekkel csak feléje futott :

— János ! . . . Janikám, te ! . . . mit csinálsz, az Isten szerelméért? — sikította-e, vagy suttogta csak, vagy csak agyán villant keresztül az ijedt kérdés? — futott apró, szapora léptekkel a fia felé és rávetette magát.

János a hangra tán, vagy hogy közelét érezte, visszafordult a tükör elől s rajtaért zavarral eresztette le karját. Dugta volna a revolvert, de nem volt már miért, — úgyis meglátta az anyja. Állt zavarodottan, lógó karokkal, anyja csüngött a nyakán, mintha elengedve, elveszítene őt. Fogta, kétségbeesett markolással tartotta az életben. Egyre lelkesedett :

— De jó, hogy bejöttem . . . mintha húzott volna valami . . . mintha tudtam volna, hogy mire készülsz itt . . . de jó, hogy bejöttem, épen jókor még, hogy . . . de hát miért, János? . . . Hát nem jó neked itt? . . . Nem szeretlek téged? . . . Nem szeretsz te engem? . . . Nem jó neked az anyádnál? . . . Hát nem élünk meg így is? . . . Tudom, mi bánt téged, de ha nem is jön meg az a kinevezés, szabad ilyent tenni? . . . Hogy te erre gondolj, sose hittem volna . . . Jaj, de jó, hogy még jókor bejöttem . . .

Könnye sűrűn hullott, szípigott és beszélt, gügyögött a szava, keze simogatott, tapogatta Jánost, mintha hinné is, nem is, hogy még életben van. Mutatni sem nagyon merete ijedségét, titkolni sem bírta, pedig tudta, János nem szereti most ezt. Jó lett volna némán kiolvasni a szeméből a bánatát s némán megnyugtatni, csak szót sem ejteni. Mégis folyton beszélt:

— Hogy tudtad... hogy tudtad, Janikám, erre szálni magad?... Csaknem összeestem, ahogy megláttam a kezében a revolvert... fejbőlöni magad?... erre még csak gondolni is... Itt tudtál volna hagyni?... nem gondoltál arra, hogy utánad halok?... Tudnék én nélküled egy percig is élni?... Úgy-e, mikor szegény apádat elvesztettük, azt ígérted, soha el nem hagysz s most, hogy felnőttél, most mégis?... De én megéreztem... Hidd el, Janikám, mintha valaki mondta volna: eriggy be hozzá, siess be... Nem is tudtam, miért, de be kellett jönnöm... valósággal húzott be valami... Pedig tudtam, hogy alszol, tudtam, hogy bosszankodni fogsz, ha felébresztelek, de talán belepusztultam volna, ha tovább feküdnöm kell az ágyban és be nem jöhetek hozzád... Úgy vigyáztam az öltözésnél, hogy zajt ne üssek, pedig hát... fent voltál már...

János csak állt röstelkedő mosollyal, csak tűrte a dédelgetést. Néha végigsimított keze anyja karján, néha melléhez húzta a neki-búsult fejet gépies mozdulattal. De belül fült, zakatolt a felindulás. Az elsuhant halál az előbb közel volt hozzá... s most ez a könnyes kétségbeesés is... szinte maga sem értette, hogyan is jutott idáig?... pedig tudta jól, csak nem gondolt mindenre, anyjára nem gondolt... mi is lenne most itt, ha jókor be nem jön?... Ha csak a dörrenés ébreszti valóra?...

— Volt szíved erre még csak gondolni is, fiam?

Felelni kell. Nem hallgathat tovább, hiszen szavát lesi. Ézért csak a sok szó, hogy őt is szóra bírja.

— Beszéltem az este Kerekes Dénessel...

Juhásznénak még a lélekzete is elállt, két nagy szem lett az egész kis asszony. Össze-vissza cikázott agyában a sok riadt gondolat: hát nem a kinevezés miatt?... Kerekes talán kikoszarozta?... ó, a szegény fiú!...

— Keveselt? — mondta szinte gyűlölködve.

— Nem kevéselt, de... amíg állás nincsen, nem adhatja Olgát... Nem is mondom, hiszen igaza van, miből tartanám el?... De várni megint mint tavaly, s megint csak hiába?... Az a sok könyörgés, felutazni Pestre, pályázni folyton, várni s mindég másnak jut a kinevezés... Nem bírom már, Édes... Az este, mikor hazajöttem Olgáéktól, úgy éreztem, nem bírom már tovább...

— És még jókedvet mutattál... de én megéreztem...

— Hát mondja, Édes, igazság ez?... Második esztendeje várok!... Azt hittem a képesítő után, én leszek az első, akit kineveznek. Annyi

állás volt már, egyet sem hagytam ki, megpályáztam, úgy-e, még a tanyákat is, elmentem volna az Isten háta mögé is, csak állásom legyen már, de nem, mindig más jött sorra. Jártam aztán én is — hiszen tudja, Édes — a képviselő úrnál is, hiába. Az is csak ígért, ígért, aztán semmi, sehol. Gondoltam, ha állásuk nincs számomra, sírhelyük majd csak akad.

— Jaj, ne is mondd, édes fiam, nem szabad arra még csak gondolni sem — s mint kicsiny korában, ha a bibis helyet csókjával illette, dédelgetett a hangja: — Ne búsulj, Janikám, lesz neked állásod, te csak bízd rám magad. Majd elmegy anyád s mindent eligazít . . .

— Hová menne, Édes? — nézett le rá János keserű mosollyal. Olyan kicsi volt az anyja, olyan félenk, szelíd, erőtlen, rajongó — howá is mehetne? . . . S ahogy nézte, nézte, az elszánást szemében, ahogy kiérezte, hogy mindent megtenne, csakhogy az életben megtarthassa fiát, lassú remegéssel tágult a cimpája s hiába küszködött, kövér, nagy könnyecseppek indultak le sűrűn a két arcán. Le sem törülhette, mert két kezét kétségbeesett ragaszkodással szorongatta az anyja. Csak néztek egymásra, szorongatták egymás kezét és folyt a könnyük. Kicsit szégyelték is az ellágyulást, jól is esett elfolyatni bánatukat a könnyek árján.

Előbb Juhászné szedte össze magát. Félig sírva, félig nevetve bizonykodott:

— Hogy én howá mennék? . . . hát egyenesen a miniszter elébe. — Úgy mondta, mint a gyermek, amikor nagyot mond s egy kicsit tudja is, hogy túllőtt a célon, de épen azért már nagyon akarja.

— Be sem eresztik, Édes.

— Engem? . . . sose félted te — erősködött, tán inkább magának. — Megmondom neki, hogy ez nem igazság. Ezért tanultál te? Ezért voltál mindig mindenben az első? Nem hogy kapva-kapnának egy ilyen tanítón esztendőkön át hitegetnek? Még ma éjjel vonatra ülök.

— Kár a költségért, édes.

— Hát érted tán nem kár? — Aztán, mintha valami átvillant volna agyán, megint ijedten pillogott fiára. — De, úgy-e, addig nem csinálsz . . . ilyesmit? . . . Ugy-e, nem, Janikám? . . . Ugy-e, megvársz szépen . . . megvársz, amíg visszajövök . . . Ígérd meg, kisfiam . . . Nézd, nem volna nyugtom, el sem tudnék menni. Pedig tudom, ha én egyszer oda bejutok és beszélek a miniszterrel, rendbehozok mindent. Ígérd meg, Janikám, hogy türelemmel vársz rám . . . Aztán . . . nem bánom . . . ha hiába jártam, haljunk meg együtt. Akkor én sem élek tovább, ha nincsen igazság.

János mosolygott már. Ekkora elszántságon, ekkora vakhiten csak mosolyogni lehetett. Lefittyedt szájszéllal, keserűn. S most ő bánt vele úgy, mint gyerekekkel szokás, ráhagyón bólogatva: jó lesz, jó, megvárja . . . egy hét ide-oda, már igazán nem számít . . . Azért talán mégsem kéne menni . . .

Juhászné már nem hallgatott a lebeszélésre. Hosszú az út? Még

hosszabb a hiábavaló várakozás itthon. — Nem is járt még Pesten? El lehet tévedni? Azért van a konflis, beül s elviteti magát a minisztériumba. — Az ilyen egyszerű, falusi asszonyt majd szép szóval lerázzák? Őt ugyan ne féltse, ha ő egyszer a fiáért elszánta magát, hát keresztül is viszi . . .

Még tréfálni is van kedve, ahogy készülődik : ki, ha ő nem? . . . Majd meglátja János, micsoda helyre menyecske még ő . . . csak ránéz ott az urakra s úgy lesz, ahogy kívánja . . .

Beszél, beszél, beszél, maga biztatására, de a szíve remeg. Mi lesz, ha csakugyan ok nélkül teszi meg az utat? Gondolni sem jó rá s mégis egyre erre gondol. Jó volna olyan biztosra venni, ahogyan mutatja. De szokatlan a nagy út, a nagy idegenség, kérni sem szokta meg, hivatalban sem járt még soha — minden arra jó csak, hogy növelje zavarát.

A vonat még csak hagyján, de ha felérkezik s talál is fiákert s el is viteti magát a minisztériumba, honnan tudhatja majd, hogy csakugyan azzal beszél, akivel akar? Biztosan sokan vannak ott urak, s talán fel is tartóztatják . . . de még ha erősködik is s be is engedik, honnan ismeri meg, hogy az-e a miniszter? Lehet, hogy bolonddá tartják s valaki csak eléje áll, hogy : itt vagyok, én vagyok, mi kell? . . . Minden megtörténhetik egy akkora városban.

Rémlik már előtte, hogy látta a képét, hetekkel előbb, egy Vasárnap Ujságban. Nem is szól fiának, csak nekiül, keres, kutat a régi számok közt s nem nyugszik meg addig, míg reá nem talál. Maga elé veszi, jól megnézegeti s nagyobb biztonság kedvéért ki is vágja, hogy magával vihesse.

Ezzel egy kicsit meg is nő a bátorsága. Felveszi ünneplő ruháját, suhogó, százáncú feketeselyem szoknyáját, szőrcsipkés, sokgombos fekete derekát, fekete selyemkendőt a fejére. Hogy a kósza hajszálakat betanult ujjakkal alásimítsa, tükör sem kell. Nem magával törődik most. Gépies az egész parádé. Azt sem tudja, mit is, hogyan, csak az ígéretre gondol, hogy Jánost kineveztetni . . .

Úgy is ül a vonatra, szinte öntudatlan. Kicsi, sovány gyerekalakja remegőn bujik meg a fülke sarkában. Durva, falusi cipője a padlótól messzire kalimpál minden zökkenőnél. Szemébe csúszik fejkendője, észre sem veszi. Kezében kis elemőzsiás batyut szorongat, szívében nagy-nagy félelmet.

Nem is az úttól fél, nem is a nagy úrtól, aki elé készül, nem is a beszédőtől, amit mondandó volt, most azt sem tudja tán, hogy kilépett csendes magánya biztonságából, nem a hangos világ zavarta meg. Bent, mélyen a lelkén vertek fészket az ijedtség repdeső fiókái, azok verdesik szárnyukkal : mi lesz, ha csakugyan hiába jár és János . . .

Nem látott ki a vonat ablakán, Pest tarka utcáját sem látta, szeme előtt csak egy kép vibrált folyton : János, kezében revolverrel, ahogy a tükör előtt meglátta reggel ; csak egy hang rémítgette, Jánosé, ahogy reggel mondta : ha nincs állásuk, sírhelyük majd akad . . .

Hogyan is nem látta meg előbb János mosolyában az erőlködést, hogy csak őt akarja megnyugtatni? Hiszen jól ismerte, tudni kellett volna, hogy a szívére veszi a sok csalódást . . . de hogy ennyire? Még hálát adhat az Istennek, hogy idejében nyitott be hozzá.

Minden pillanatban szívébe markolt az ijedtség: ha későn ébred föl? Valahogy egész úton azt érezte, elkésik valahonnan. Lassúnak érezte a vonat száguldását, lassúnak a konflisló járását, röpiült volna. Csak hamar kifizetni a kocsist, hamar be a kapun, fel a lépcsőn, hamar, csak el nem késni valahogy . . .

Szét sem nézett magakörül, ahogy a gondolatai között sem nézett szét. Biztosra vette, hogy megtalálja az ajtót kérdés nélkül is, amilyen biztos volt e percben, hogy nem hiába jött. Hogyan, mi módon, mind-egy, elintézi most János dolgát, kikönyörgi neki azt a kinevezést, különben . . .

Fekete selyemszoknyája, apró lépte nyomán, halkan, zizegve ringott, fekete selyemfejkendője is, ahogy hátán ruhájához surlódott, selymesen muzsikált. Nem kérdezett senkit, ment magabizón fölfelé a szőnyeges lépcsőn s ahol nagybetűvel meglátta: Miniszter, lenyomta a kilincset.

— Ma nincsen fogadónap — nézett föl íróasztaláról egy cingár, hosszú úr s máris írt volna tovább.

Néhányan ácsorogtak ott, tanakodtak együtt, vagy egyedül lézengtek, de a rideg hangra megindultak tétován az ajtó felé.

— Mikor lesz, kérem szépen? — kérdezte Juhászné, alig lépve beljebb, alázatosan merevült derékka, gyámoltalan hangon.

— Holnap fogad a kegyelmes úr, ma minisztertanács van.

— Igenis, kérem — mondta halkan s mikor egyedül maradt a titkárral, lassan leereszkedett az ajtó mellett álló székre. Lesimítva suhogó szoknyáját, elteregette maga körül s kicsiny csomagját ölébe eresztette.

— Ma nincsen fogadó óra — szolt türelmetlen hangon a titkár s szeme is taszította volna kifelé — még hányszor mondjam?

— Értem, kérem szépen — és meg sem mozdult — majd megvárom.

— Hogy képzei lelkem? Itt nem lehet várni. Megmondtam, hogy csak holnap van fogadás. Más dolgom is van, mint óraszám magyarázni magának. Jöjjon holnap vissza, akkor bemondja majd, hogy mi a kívánsága, kap sorszámot és vár, amíg rákerül a sor. Ma a kegyelmes úrnak más dolga van, ma nem lehet semmit sem csinálni.

— Igenis kérem — mondta égi szelídséggel és maradt a helyén.

— Nekem dolgom van, jóasszony, ne beszéltesen már annyit — állt föl a helyéről, tán hogy jobban megnézze a fura asszonykát.

— Miattam csak tessék nyugodtan dolgozni, én egy szót sem szólok.

— Hallottak már ilyent? Hát nem érti a szép szót, hogy itt nem maradhat? Holnap délben jöjjon vissza.

— Igenis, kérem . . . Majd én itt megvárom a kegyelmes urat. Nem baj, ha holnapig kell is várni.

— Ez nem vasúti váróterem. Itt nem lehet éjtszakázni. Innen el kell menni.

— Én nem mehetek el, kérem.

— Nézze, jóasszony, az én türelmemnek van ám határa is. Egyre azt magyarázom, hogy itt nem maradhat, maga meg egyre azt hajtogatja, hogy megvárja a kegyelmes urat. Utoljára mondom, menjen szépen haza és holnap jöjjön vissza. Isten megáldja.

— Ne nézzen engem bolondnak az úr. Én azt ígértem az édes fiamnak, hogy addig innen nem megyek haza, amíg a dolgát el nem intézem és én nem is megyek. Tőlem csak tessék egész nyugodtan dolgozni, én itt maradok.

— Most már aztán igazán elég volt. Értse meg, hogy innen el kell menni.

— Értem én, kérem, csak nem megyek. — Szeméből szelíd elszántság sugárzott, fanatikus erő, mely meghökkentette a titkárt is. Már épen arra gondolt, hogy a szolgálával vezetteti ki, de valami érthetetlen erő szelídebbre hangolta a hangját :

— Nézze, lelkem, megígérem magának, hogy holnap a legelső lesz, jó?

— Köszönöm a jóságát, de nem mehetek el.

— Hát nem értjük meg egymást? Hivatal ez jóasszony. Itt, ha lejárt a hivatalos óra, mindenki hazamegy . . . Itt takarítani fognak, itt nem lehet várakozni. Most szépen hazamegy, holnap meg újból eljön. Az már csak nem nagy dolog, holnapig várni? hiszen nem élet-halálról van szó.

— De igenis kérem. Éppen hogy arról van szó. Az én édes fiam életéről. De nem tartom fel, csak tessék dolgozni, mintha itt sem lennék.

A titkár csak állt előtte, nézte,ilyent még nem látott. Ez a szelíd makacsság kétségbeejtette. Mit mondhat még neki, hogy megértse a dolgot? . . . Csak nem foghatja meg a karját, hogy kitegye? . . . Nem értelmetlenség ez, nem is buta paraszt, ez elszántan a fejébe vette, hogy innen nem megy el és nincs mit kezdeni vele.

Egy csengő éles berregéssel hasított a csendbe. A titkár ideges mozdulattal lépett a párnásajtóhoz és suttogott a hangja, de szinte követelt :

— Most aztán menjen jóasszony . . . A kegyelmes úr visszaérkezett, most aláírja az aktákat és megy is. Fáradt, úgysem fogadja ma. Majd holnap — és buzgó sietséggel besurrant az ajtón.

Juhászné ült tovább, mozdulatlan, maga elé nézve. Még az arca sem élénkült meg, mintha nem is hallotta volna, hogy megjött a kegyelmes úr. Nem várt ő csodára. Megmondták, hogy holnap, csak a holnapot várta. Nem élt körülötte semmi, csak egy gondolat benne : a fia. Még csak nem is gondolkozott. Nem is kereste a szavakat, hogy mit fog

holnap mondani, ha a kegyelmes úr elé jut, nem töprengett a módon, csak annyit tudott az egész világból, hogy itt dől el a fia sorsa. Maga az a tudat, hogy itt van, kissé megnyugtatta, de ugyanakkor apró remegéssel rázta az izgalom: mi fog itt történni holnap? . . . ha a kegyelmes úr azt találná mondani: nem lehet . . . Hogyan menjen akkor vissza? hogyan álljon János elé, hogy vallja be neki? . . .

Meg sem hallotta, hogy újból nyílt az ajtó.

— Bizony még itt ül, kegyelmes uram — mondta a titkár hangja, de Juhászné még csak a fejét sem mozdította. Nézett maga elé. Csak arra rezzenet össze, hogy valaki eléje állt:

— Hát mi a baj, lelkem?

Erre már felnézett s hogy a magával hozott kép mását látta meg, buzgón fel is pattant. Megigazgatta szoknyája ráncait, elsimította kendője csücskét s közben a hatalmas termetet nézte, a széles vállakat, a sűrű, nyírott bajuszt, a szürke szemeket s a szájszögén bujkáló gúnyoros mosolyt. Megismerte. Ő az. Akárcsak a képen. De szólni nem tudott, nem tudta, hogyan kezdje.

— Hát mi az a sürgős dolog, amivel itt akart holnapig megvárni?

Egy pillanat alatt átfutott Juhászné agyán, hogy bent a titkár órála beszélt, elmondta, hogy nem akart elmenni, most már bánta, miért is nem mondta meg azt is a titkárnak, amiért jött. Mindjárt könnyebb volna, ha a kegyelmes úr tudná, miről van szó. Mélyet sóhajtott s erőtlen, gyáva, remegő hangon szólalt meg:

— A miniszter úrhoz van szerencsém? . . .

— Saját személyében — mosolygott az jókedvűn. Már attól nevezhetnékje támadt, amit a titkártól hallott. Hogy valaki semmiképen ne akarjon elmenni, hogy másnapig várjon itt rá! . . . Ilyent még nem hallott. Aztán kiderül, hogy ez az erőszakos istenteremtése egy ijedt, kis sápadt asszonyka, aki szóra sem tudja nyitni a száját. — Na halljuk, mi a baj? — biztatta.

Juhásznéba új lelket öntött ez a barátságos hang, már tudta, mit akar.

— A fiam dolgában jöttem kérem. Juhász János, tanító. A kegyelmes úr volt szíves neki megígérni, hogy kinevezi az első üresedésre. Egy éve mult kérem, hogy folyton pályázik. Fent is járt már, biztatták is, de csak semmi sem történik. Ez így kérem nem mehet tovább. Kitüntetéssel vizsgázott az én fiam, annak állás jár kérem.

A miniszter bajusza körül kósza mosoly derült. — No nézd csak — gondolta, nem is olyan ijedt asszonyka ez. — És keze a szája előtt babrált, hogy elrejtse mosolyát.

— Állás kellene a fiának, hm . . . Juhász János tanító? . . . Aztán hová való ez a Juhász János?

— Komlósra kérem, Baranya megye, Komlós.

— Hát jól van édes lelkem, meglesz a kívánsága. Ki fogom a fiát nevezni. Menjen csak nyugodtan haza és mondja meg otthon, hogy meg-

lesz a kinevezés, a maga kedvéért. Egészen biztosan. Ha másképp nem, beosztjuk az öreg tanító mellé. Most már, remélem, meg van elégedve? ...

Látta Juhászné, hogy vége a beszélgetésnek s a kegyelmes úr már megy is a szobája felé. Hirtelen ijedség szállta meg, hogy megint lerázák, megint csak ígérnek, mint szegény Jánosnak s megint nem lesz semmi sem belőle. Egy mozdulatot tett, mintha meg akarná fogni a miniszter kabátját s kétségbeesett keze könyörgőn kulcsolódott össze:

— Hálásan köszönöm, kegyelmes úr, de nekem az ígéret nem elég. Én nem mehetek csak ígérettel a fiam elébe. Ha én most elmegyek, el tetszik felejteni s annyi, mintha itt sem jártam volna. Pedig én a fiamnak azt ígértem, elintézem a dolgát. Ez nem elintézés. Így akár el se higgye nekem, hogy beszéltem a kegyelmes úrral. Még azt gondolhatná, hogy csak hitegetem, mert tegnap fejbe akarta magát löni... Én így nem mehetek hozzá vissza kegyelmes uram...

— Az Isten megáldja, hát mit csináljak én magával lelkem? ... Nem érek én most rá az aktákat kikerestetni... Majd holnap a titkár úr behozza hozzám és elintézem soron kívül. Többet csak nem tehetek?

— Tessék ezt írásba adni, hogy megmutassam otthon a fiamnak. A titkár megbotráncozva sietett közbeszólni:

— De a kegyelmes úr szavában csak hihet? ...

— Hiszek én kérem, csak írást kérek róla, hogy megmutathassam a fiamnak.

Csodálkozva csapta össze kezét a kegyelmes úr. Nézte az asszonyt, nézte a titkárt, csóválta a fejét és mosolygott. Aztán névjegyét vett elő, s csak úgy álltában, a titkár asztalán sietős sorokat vetett rá:

— Így jó lesz? — adta mosolyogva Juhászné kezébe.

Nyujtott karral, lassan olvasta Juhászné, megnézte, száraz-e már a tinta, mély zsebéből pénztárcát kotorászott elő s gondosan belésimította egyik rekeszébe.

— Ez most már bizonyos... — mondta, mintha kérdezné és felelne is vele. Félszegen meghajolt, a feléje nyujtott kezét csak merev ujjheggyel merte érinteni és szerényen, halk, suhogó selymesen megindult az ajtó felé. — Köszönöm, kegyelmes úr, a fiam életét. — Egyszerűen mondta ezt is, csak szemében lobogott a hála fényes fáklyája s talán azért sietett ki apró, szapora lépéssel, hogy a könnyeinek ne legyen tanuja.

Beczássy Judit.